

W002 2N. 5183 321.2024 912

W RESTARZEWIE CMENTARNYM

Wykonawca prac: Monika Bystrzońska- Kunat
konserwator malarstwa i rzeźby polichromowanej, UMK Toruń nr dyplomu 2410

Per. Koller-Lind

Łódź, marzec 2024 r.

Kościół pw. św. Andrzeja Apostoła w Restarzewie Cmentarnym wpisany jest do ewidencji zabytków nieruchomych. Datowany na pocz. 1913 – 1937 r. Budowę zakończono w latach 1953-1955.

Planowane jest podjęcie prac konserwatorskich i restauratorskich stolarki drzwi wejściowych wraz z ościeżnicami, znajdującej się w fasadzie frontowej kościoła (3 szt.: drzwi główne do nawy kościoła oraz dwie pary drzwi do kruchty kościoła).

HISTORIA I OPIS OBIEKTU:

„Wieś Restarzew w latach 1136 – 1796 r. stanowiła własność arcybiskupów gnieźnieńskich. Pierwszy kościół wniesiono w XII w. Kolejna świątynia powstała ok. 1590 r., konsekrowana w 1591 r. przez biskupa sufragana krakowskiego Pawła Dębskiego. Wieś Restarzew w 1796 r. stała się własnością rządową. Ówczesna drewniana świątynia była kilkakrotnie remontowana i przebudowywana. Rozebrano ją w 1913 r. i rozpoczęto budowę obecnego kościoła (z przerwą w czasie I wojny), który został ukończony w latach 1934- 1937 i następnie 1953-1954, wg projektu inż. Sawickiego(?). Budowę świątyni rozpoczął ks. Adam Wolski; konsekracji dokonał biskup Jan Fondaliński w dniu 24 VIII 1958 r. Kościół usytuowany jest w północno-zachodniej części wsi, po północnej stronie drogi biegnącej z Widawy do Szczercowa. Zorientowany w kierunku południowy-wschód / północny-zachód. Założony jest na planie krzyża łacińskiego, trójnawowy z transeptem i prezbiterium zamkniętym półkoliście ujętym kaplicą boczną i zakrystią. Nawę główną od frontu poprzedza kruchta z dwiema bocznymi kwadratowymi wieżami. Bryła kościoła w typie bazyliki, z wyższą nawą główną nakrytą dachem dwuspadowym i niższymi nawami bocznymi z dachami jednospadowymi. Transept i prezbiterium o analogicznej wysokości jak nawa główna. Na skrzyżowaniu transeptu i nawy głównej wznosi się wieżyczka na sygnaturkę. Fasadę kościoła tworzy nawa główna i dwie flankujące ją czterokondygnacyjne wieże nakryte hełmem zwieńczonym krzyżem. Elewacje tynkowane, posadowione na kamiennym cokole z bogatą dyspozycją architektoniczną. Ukształtowane symetrycznie, urozmaicone pilastrami, profilowanymi gzymsami (cokołowym, kordonowym, wieńczącym), obiegającymi wszystkie ściany. Elewacje transeptu i nawy głównej (od strony fasady) zwieńczone szczytami ujętymi spływami, z półkolistym naczółkiem i dekoracją w formie pilastrów oraz gzymsów profilowanych. Elewacje dodatkowo rytmizowane prostokątnymi, łukowo sklepionymi otworami okiennymi i drzwiowymi. W osi fasady – wejście główne do świątyni obwiedzione profilowaną opaską z kluczem, ujęte po bokach przyściennymi kolumnami tokańskimi, na których oparto belkowanie (z datownikiem „1923-1955”) i trójkątny szczyt obwiedziony

profilowanym gzymsiem. W strefie I piętra fasady, po bokach otworu okiennego, znajdują się dwie nisze z figurami: św. Andrzeja i św. Izydora. Wnętrze kościoła to trójnawowa bazylika z transeptem, nakryta sklepieniami krzyżowanymi, z bogatym wystrojem architektonicznym ścian. Kościół wzniesiony w stylu neobarokowym, jest materialnym świadectwem epoki historyzmu w rozwoju architektury oraz ważnym dla lokalnej społeczności obiektem sakralnym. Cechują go wartości zabytkowe (historyczne, architektoniczne i estetyczne)."¹

Drzwi główne w fasadzie frontowej prowadzą przez kruchnę do nawy głównej kościoła. Drewniane, dwuskrzydłowe drzwi zamknięte są prosto. Górę zamyka wydatna, profilowana listwa ślemieniowa. Powyżej, zamknięte łukiem, kolorowe szklenie witrażowe w prostym, graficznym układzie. Zewnętrzna strona każdego skrzydła podzielona na trzy kwatery wydatnymi, profilowanymi listwami. Najwyższe, prostokątne są wertykalne z centralnie umieszczoną intarsją w formie krzyża, wykonaną z innego gatunku drzewa. Poniżej najmniejsza, prostokątna, na poziomie klamki drzwi, w formie leżącego prostokąta. Dolna płyta kwadratowa. Listwa przemykowa z intarsją z innego gatunku drewna wstawioną centralnie w jej silnie wydłużoną formę. Zaakcentowana jest snycerskimi formami geometrycznymi są to trzy punkty: góra nawiązująca do głowicy, centralna część, z guzem, ułożona powyżej klamki i część cokołowa.

Wewnątrz skrzydła drzwi analogicznie podzielone. Listwy płyt mniej wydatne, węższe z mniejszym profilowaniem. Drewno płyt uwypuklone ze ściętymi bokami. Listwa przemykowa zaakcentowana górą i dołem geometrycznymi formami.

Drzwi boczne (2 szt.) w symetrycznym układzie z obu stron drzwi głównych, w fasadzie frontowej, prowadzą przez kruchty do wnętrza kościoła. Drewniane, dwuskrzydłowe drzwi zamknięte są prosto. Zewnętrzna strona każdego skrzydła podzielona na trzy kwatery wydatnymi, profilowanymi listwami. Najwyższe, prostokątne, poniżej najmniejsze kwadratowe, w linii uchwytu domykającego drzwi (bez klamek i zamków) i najniższe mniejszy prostokąt. Listwa przemykowa prosta ze żłobkowaniem i zaakcentowaną górą w formie głowicy i dołem w formie cokolika.

Wewnątrz skrzydła drzwi analogicznie podzielone. Listwy płyt mniej wydatne, węższe z mniejszym profilowaniem. Drewno płyt uwypuklone ze ściętymi bokami.

Ościeżnice drzwi są proste, bez opaski.

¹ Karta adresowa zabytku utworzona przez Kingę Balcerzak w grudniu 2022 r.

SATAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ:

Drewno stolarki drzwiowej eksponowane bez powłok malarskich. Na powierzchni zniszczona warstwa założonej lakierobejcy, nierównomiernie wytarta, zmatowiona. Wszystkie sztuki drzwi posiadają takie samo opracowanie powierzchni i podobne zniszczenia. Obserwowane są przede wszystkim na zewnątrz ze względu na narażenie na bezpośrednie działanie warunków atmosferycznych, głównie opady deszczu i intensywne słońce. Miejscami, w zagłębieniach profilowanych listew wydzielających pływiny widoczne są fragmenty wcześniej pokrywających stolarkę warstw (zaprawa i warstwa malarska). Zostały usunięte. Na powierzchni drewna widoczne są ślady narzędzia, którym wykonywano pracę. Najprawdopodobniej wówczas również uzupełniono ubytki drewna (miejsca po sękach) szpachlami do drewna w jasnym kolorze, a na całą powierzchnie drzwi i ościeżnic drewnianych założono lakierobejcę. Widoczne we wszystkich drzwiach obserwuje się ubytki drewna, wynikające z uszkodzeń mechanicznych i żerowania owadów. Miejscami brak listew wydzielających pływiny. Pomiędzy łączeniami drewnianych elementów w postaci desek czy profilowanych listew zauważalne są szczeliny wynikające z pracy drewna. Osłabienie połączeń konstrukcyjnych w konsekwencji prowadziło do powstawania ubytków lub braków całych fragmentów drewna. Powierzchnia drewna z widocznym uszkodzeniem pierwotnej struktury będącym wynikiem naturalnego starzenia materiału eksponowanego na wiatr, deszcz czy słońce. Struktura drewna z charakterystycznymi zniszczeniami drewna wynikającymi z ekspozycji zewnętrznej. Części miękkie drewnianych desek zostały wypłukane. Zniszczenia zauważalne są najbardziej w dolnej części skrzydeł drzwiowych, która w większym stopniu narażona jest na uszkodzenia mechaniczne i skutki działania opadów atmosferycznych.

Ościeżnice w dobrym stanie zachowania.

Kolorystyka brązów. Metal z zabrudzeniami powierzchniowymi i drobnymi produktami korozji. Zawiasy oryginalne. Zamek z klamką drzwi głównych są oryginalne. Drzwi boczne posiadają uchwyty domykające.

Od strony wewnętrznej stolarka drzwiowa wyraźnie mniej zniszczona.

CEL KONSERWACJI I RESTAURACJI:

Celem konserwacji jest usunięcie warstw nawarstwień i zabezpieczenie istniejącego stanu zachowania drzwi oraz możliwie najskuteczniejsza ochrona ich przed wpływem czynników niszczących w przyszłości.

Celem restauratorskich działań jest przywrócenie stolarce drzwiowej pierwotnych walorów estetycznych. Ochronę i estetyczne wykończenie stanowiąc będą odpowiednio dobrane farby,

impregnaty czy lakierobejce (zależnie od określonego w badaniach oryginalnego opracowania drewna).

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH I RESTAURATORSKICH

Wykonanie dokumentacji opisowej, fotograficznej i badań obiektu przed konserwacją.

Badania będą miały na celu określenie pierwotnego opracowania drewna. Technika i technologia opracowania powierzchni drewna i ewentualnie zachowanych oryginalnych powłok oraz użytych materiałów badane będą w laboratorium w próbkach pobranych z niewielkich zachowanych fragmentów warstw. Wykonane zostaną naszlify.

POWIERZCHNIE DREWNIANE:

1. Demontaż skrzydeł drzwi i przewiezienie do pracowni konserwatorskiej bądź konserwacja w obiekcie. Ostateczna decyzja o miejscu wykonywania działań konserwatorskich i restauratorskich podjęta zostanie po analizie stanu zachowania obiektu i sposobie jego mocowania.
2. Wykonanie badań zachowanych niewielkich fragmentów wcześniejszych powłok (ewentualne wykonane naszlifów).
3. Po wykonaniu badań stanu zachowania drewna, sposobu opracowania powierzchni oraz zachowanych powłok na powierzchni zabytku, przystąpienie do oczyszczania drewna z zabrudzeń powierzchniowych i wtórnych powłok. Dopuszcza się ewentualne zastosowanie metody piaskowania z zastrzeżeniem użycia odpowiednio drobnego ścierniwa i niewielkiej siły mechanicznej. Metoda musi zostać poprzedzona wykonaniem prób w obiekcie określających brak uszkodzeń substancji zabytkowej. Decyzji o sposobie oczyszczania skrzydeł drzwi i ościeżnic musi zostać podjęta, po pokazaniu wykonanych prób, przez WUOZ w Łodzi.
4. Dezynfekcja i dezynsekcja powierzchni drewna.
5. Wzmacnianie strukturalne drewna (Paraloid B-72, Hekol).
6. Ustabilizowanie konstrukcji oraz uzupełnianie ubytków drewna zostanie wykonane po ocenie stanu zachowania obiektu. Do wykonania rekonstrukcji brakujących listew, wykonania napraw stolarskich oraz uzupełnień ubytków zostaną użyte: odpowiednio dobrane drewno („zdrowe”, zgodne z gatunkiem oryginalnego) w postaci fleków, kity trocinowe, akrylowe i żywice epoksydowe.

7. Ewentualna wymiana najbardziej zniszczonych fragmentów drewna obiektu tylko w koniecznym zakresie. Konieczne jest zastosowanie analogicznego, odpowiednio przygotowanego drewna, z zachowaniem kierunku usłojenia.
8. Na podstawie wykonanych badań i przeprowadzonych analiz wykonanie nowych powłok zabezpieczających powierzchnię drewna i odpowiednio je eksponujących w obiekcie (impregnat, lakierobejca czy farby). Sposób opracowania powierzchni i użyte materiały muszą podkreślać walory historyczne, estetyczne i artystyczne obiektu i być zatwierdzone, po wykonaniu prób w obiekcie, przez WUOZ w Łodzi.

POWIERZCHNIE METALOWE:

1. Po wykonaniu wstępnych badań i analiz stanu zachowania obiektu podjęcie decyzji o demontażu skrzydeł drzwiowych i elementów metalowych w postaci zawiasów i zamków.
2. Naprawa zamków i klamek.
3. Oczyszczanie metalu z zabrudzeń powierzchniowych, wtórnych powłok i produktów korozji (mechanicznie z użyciem środków do czyszczenia metalu).
4. Zabezpieczenie metalu bezbarwnie.
5. Montaż zamka, klamek i uchwyty, ponowny, jeśli były demontowane.
6. Wykonanie powykonawczej dokumentacji konserwatorskiej.

DRZWI GŁÓWNE PRZED KONSERWACJĄ I RESTAURACJĄ:

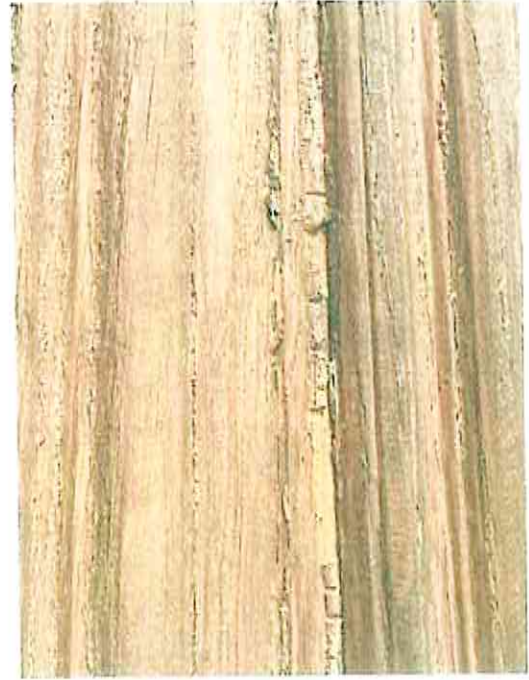
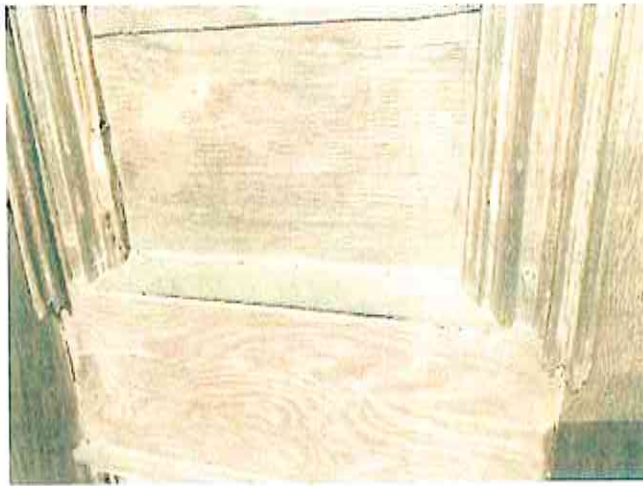
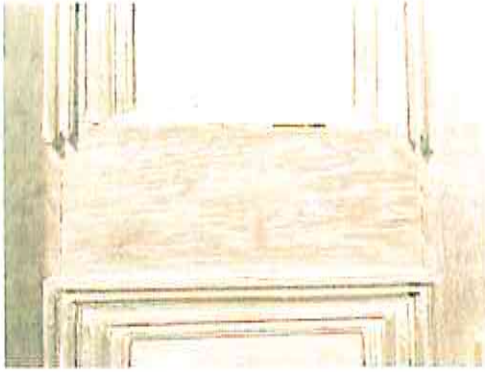

DRZWI BOCZNE (strona zachodnia elewacji)
PRZED KONSERWACJĄ I RESTAURACJĄ:

DRZWI BOCZNE (strona wschodnia elewacji)
PRZED KONSERWACJĄ I RESTAURACJĄ:

